

Open brief aan historici

De dood van een zwarte burger die is bezweken aan het geweld van blanke politieagenten in de Verenigde Staten, lokt een legitieme golf van protest uit over de hele wereld. Dat het gevoelens van rassenhaat oproept, kan ik begrijpen. Maar ik heb geen enkel begrip voor activisten die deze gebeurtenis als voorwendsel misbruiken om het koloniale verleden aan te vallen. Deze mensen, die een immigratie-achtergrond hebben, willen het idee dat ze uit de kolonisatie voortkomen niet accepteren, dus willen ze het koloniale verleden wegvagen door middel van manipulatie van de geschiedenis. En wat zeggen de hoogleraren van de geschiedenisfaculteiten van België? Die zwijgen. Sterker nog, sommige prominenten zoals professor dr. Guy Vanthemsche, professor aan de Vrije Universiteit van Brussel, maken het met hun uitspraken nog bonter. Deze professor, die technisch adviseur was van het programma 'Kinderen van de Kolonie', dat in 2018 door de Vlaamse zender VRT werd uitgezonden, verklaarde: *"Het is misschien shockerend maar toch denk ik dat een correct beeld van wat kolonisatie in de grond is, is dat je zou kunnen zeggen dat kolonisatie de verkrachting is van de ene samenleving door een andere samenleving. Als men zegt dat kolonisatie ook positieve aspecten heeft gehad, dan is dat ongeveer hetzelfde als te zeggen dat het kind dat uit die verkrachting geboren is toch ook enkele mooie gelaatstrekken heeft."* Dat is het toppunt! Een universiteitsprofessor behoort toch te weten dat de wereld zich sinds het begin der tijden heeft ontwikkeld dankzij opeenvolgende kolonisaties. Wij zijn zelf voortgekomen uit de kolonisatie van Europa door de Romeinen en later door de Franken. Als we naar het verleden van België kijken, waren onze provincies tot 1830 achtereenvolgens onderhorig aan Romeinse, Frankische, Bourgondische, Spaanse, Oostenrijkse en Nederlandse overheersers. Elke periode had zowel negatieve als positieve aspecten.

De activisten eisen de verwijdering van de beelden van Leopold II, een koning wiens terreurregime de dood van miljoenen Congolezen zou hebben veroorzaakt; een aantal van 10 miljoen wordt vaak naar voren gebracht. Ook hier maken de geleerden het bonter. Zo schreef professor Isidore Ndaywel è Nziem, die geschiedenis doceert aan de universiteiten van Kinshasa en Lubumbashi: *"Tussen 1880 en 1908 werden ongeveer 13 miljoen mensenlevens verwoest. Een zware tol voor toetreding tot de kolonisatie."* En professor Idesbald Goddeeris, die koloniale geschiedenis doceert aan de K.U. Leuven, zei in het eerder genoemde programma 'Kinderen van de Kolonie': *"Het koloniale verleden ligt moeilijk omdat heel veel van die ontwikkelingen, van die gebeurtenissen niet stroken met onze waarden, omdat daar dingen gebeurd zijn die wij eigenlijk niet kunnen verdedigen, niet kunnen plaatsen, dat gaat over uitbuiting, dat gaat over racisme, dat gaat over de plundering van de economie... ja, over de miljoenen doden die zijn gevallen."*

Als we dieper ingaan op de geschiedenis van het begin van de kolonisatie van Congo, zijn er twee parameters die voor verwarring zorgen. De eerste is de enorme omvang van Congo (2.345.000 vierkante kilometer) die vergelijkbaar is met West-Europa. De tweede is het kleine aantal Europeanen dat verspreid was over dit immense gebied. Op 1 januari 1902 waren dat er 2.346 volgens het Officiële Bulletin van de Onafhankelijke Congostaat: het waren ambtenaren, militairen, bedrijfsbeambten, missionarissen (paters en nonnen)... en de helft van hen woonde in Neder-Congo, waar de hoofdstad van het land lag, ver weg van de rubbergebieden. Ik zou graag willen dat deze vooraanstaande professoren mij uitleggen hoe een duizendtal individuen, verspreid over een gebied zo groot als West-Europa, bedekt met oerwoud en verstoken van enige infrastructuur, in een paar jaar tijd de dood van miljoenen Congolezen hebben kunnen veroorzaken. Dat is materieel onmogelijk. Het ondersteunen van een dergelijke stelling is een intellectueel wangedrocht.

Wat betreft het hoge aantal sterfgevallen in de periode 1885-1908 moet worden opgemerkt dat heel Centraal-Afrika inclusief de Onafhankelijke Congostaat in die tijd te maken had met een epidemie van de slaapziekte, een ziekte die toen nog onbekend en dus onbehandelbaar was. Deze epidemie heeft een enorme ravage aangericht onder de Congolezen.

Natuurlijk was niet alles perfect in het koninkrijk van Leopold II, maar het wordt toch wel eens tijd om de zaken te relativiseren en in hun context te plaatsen. Het is allemaal heel nobel om ons zorgen te maken over het lot van de arbeiders in Congo, maar het lot van de Belgische arbeiders en mijnwerkers was in diezelfde periode echt niet benijdenswaardig!

De miljoenen doden in de tijd van de Onafhankelijke Congostaat (1885-1908) worden toegeschreven aan de wreedheden die bij de rubberoogst zouden zijn toegepast. Maar is het wel bekend dat de rubberoogst zich pas heeft ontwikkeld na de ingebruikname van de spoorweg Matadi-Leopoldstad in 1898? Het staat buiten kijf dat er toen sprake is geweest van misbruik door sommige concessiehouders, maar om die gevallen van misbruik algemeen te maken voor het hele land en voor de hele periode van de Onafhankelijke Congostaat en er zelfs een staatssysteem van te maken, dat riekt naar het bedrieglijk beïnvloeden van informatie.

Er wordt ook beweerd dat Leopold II rijk is geworden met de opbrengsten van de mijnen en van de diamanten van Congo. Echter de eerste ton koper werd in 1911 geproduceerd en de eerste diamant werd in 1910 gevonden; de koning stierf in 1909...

Wat betreft de wreedheden die in Congo zijn begaan, is de bekendste en meest geciteerde die van de afgehakte handen: er wordt beweerd dat Leopold II de inboorlingen een hand liet afhakken als ze niet de benodigde hoeveelheid rubber inbrachten. Dit is een hardnekkige mythe! In een studie over het 'Congo Report' van Casement die in 1985 werd gepubliceerd door de Vrije Universiteit van Brussel schreef Daniel Vangroenweghe, de auteur van het bekende boek 'Rood rubber - Leopold II en zijn Congo' waarin hij de praktijken van de rubberverzamelaars aan de kaak stelde: *"Tot op de dag van vandaag blijven journalisten en zelfs historici fabels vertellen... dat de praktijk bestond uit het afhakken van de hand van een levend persoon als straf... talloze conferenties over de Onafhankelijke Congostaat, die in Engeland werden gehouden en waar altijd een paar foto's van verminkte personen werden getoond, hebben aanleiding gegeven tot deze mythe."*

De argumenten die gebruikt worden om de kolonisatie in diskrediet te brengen, worden vaak uit hun context gehaald of zijn gewoonweg fout. Dit toont wel aan hoe bevooroordeeld het debat over de kolonisatie is.

Het is tijd om de balans op te maken van de kolonisatie, dat wil zeggen om de positieve resultaten, want die zijn er, ongeacht het oordeel van professor Vanthemsche, en de negatieve aspecten naast elkaar te zetten, en om op te houden te veroordelen louter op basis van verdachtmakingen.

Pierre Van Bost

Auteur van 'L'héritage des banoko - un bilan de la colonisation'
(NL: De erfenis van de banoko - een balans van de kolonisatie)

Veldhoven (NL), 13 juni 2020